

Пирати у новом миленијуму (2)

Плен на таласима

Већина модерних пирата је из Путланда, сомалијске провинције на самом Рогу Африке, чији становници не признају централну државну власт. Пирати из тог дела земље само од откупа убирају приход више десетина милиона долара годишње, што је дупло више од буџета локалних власти у целој земљи. Али, ко су савремени гусари? Они живе раскошан, модеран живот, имају најлепше девојке, граде велике куће, возе скупе аутомобиле, имају најсавременија оружја..

У међународном праву, појам пиратерије изузетно је значајан јер указује на концепт универзалне надлежности. Кривично дело пиратерије сматра се кршењем „*jus cogens*“, конвенционалне императивне међународне норме који све државе морају да поштују. Починиоцима крађе на пучини, као и у случају ометања трговине и угрожавања поморске комуникације, суверене државе третирају као „*hostis humanitarne generis*“ (непријатељи човечанства).

У енглеском закону адмиралитета, током средњег века, пиратерија је дефинисана као мала издаја, а починиоци су у складу са тим осуђивани. Као кривично дело редефинисана је за време

владавине Хенрија Осмог, а све то сведочи да су случајеви пиратерије били препознати у правним оквирима.

Имајући у виду да се пиратерија често одвија изван државних територијалних вода, кривично гоњење пирата је сложена правна ситуација. Наиме, за суверене државе, гоњење пирата на мору је у супротности са конвенционалном слободом на пучини. Међутим, због универзалне надлежности, акције се могу предузети против пирата, без приговора државе под којом је пиратско пловило, што је изузетак од поменутог начела.

Британско Министарство спољних послова саветовало је, такође, Краљевску морнарицу да не заробљава пирате појединих држава, јер би могли да затраже азил у Великој Британији у складу с британским законом о људским правима ако њихови национални закони прописују егзекуцију или сакаћење као судске казне за дело пиратерија.

Симптом већег проблема

Иако је пажња страних званичника уперена на пучину, у Сомалији, која је декларисана као пиратски рај, прави изазови су, у ствари, на обалама те земље. Иако се плен морских разбојника мери милионима долара, сиромаштво је на сваком кораку, а несигурност и нестабилност су основне карактеристике земље.

Дешавања у Аденском заливу и западном делу Индијског океана само су видљиви врх замршене мреже изазова у Сомалији, која утиче на регион, па чак и свет. Сомалија је једна од најсиромашнијих, најнасилнијих и најнестабилнијих држава на планети. Озбиљна суша, нарочито на југу земље, годинама погађа ту афричку земљу, а њен народ се свакодневно суочава с глађу. Када се ситуација сагледа из перспективе њеног просечног становника, опасности које чланство у пи-

ратској дружини као свакодневна активност носи нису велики за људе који су током целог живота били окружени насиљем и крвопролићем. За многе Сомалијце, ризик од смрти је уобичајена опасност.

Новина јесте то што је светска јавност сада још једном суочена с несрећним околностима у тој држави, а тренутни покушаји у борби с пиратеријом на мору, у ствари, само су бављење симптомима.

Главни проблеми којима се треба позабавити треба потражити у разлозима због којих су млади људи спремни да ризикују животе пресећући бродове на морској пучини. Пиратерија је, заправо, питање закона и реда, а у Сомалији, због политичке нестабилности, нико практично нема овлашћење да оформи полицијске снаге које би ефикасно ометали пиратске операције.

Више од две деценије грађанског рата, прибегавање савезима, међународне интервенције и константни пораст незапослених младих људи, уз јефтино оружје, осујетиле су тенденције ка стабилизацији у Сомалији. У земљи где је просечна зарада процењена на око 650 америчких долара годишње, мамац од 10.000 долара, који доноси успешан пиратски напад, не треба посебно објашњавати. Због свега тога шефови разбојничких дружина немају потешкоћа да новим регрутима попуне све празнине у екипама.

Иако су многобројни начини којима морнарице из целог света могу да превазиђу проблеме пловидбе сомалијским територијалним водама, стручњаци упозоравају да докле год у тој држави царује сиромаштво, глад и безакоње, без обзира на предности богате трговачке руте, пиратерија ће живети.

Живот у гусарском рају

Свађе су права реткост међу члановима пиратских дружина, јер велике своте новца које им приликом откупа следују не смеју да буду доведене у питање међусобним сукобима. Рањени пирати такође су малобројни, а имајући у виду историју ратова у Сомалији, то сазнање добија на значају.

У званичним извештајима наводи се да поморске разбојничке дружине обично окупљају бивше рибаре, који се сматрају организаторима операција јер добро познају прилике на мору, некадашње припаднике милиције, који су мишићави чланови дружине, али и техничке стручњаке, познаваоце високотехнолошке опреме, сателитских телефона, GPS и војне опреме, која је потребна у пиратском бизнису. Плен се међу члановима дружине дели подједнако. Када пират увећа богатство, у већини случајева у кућу доводи и више жена, углавном веома младих девојака из сиромашних номадских кланова, које су познате по лепоти.

Међутим, бројни су и негативни аспекти сомалијског пиратског раја, а основни јесте безбедност, јер је реч о „стотинама наоружаних људи“ који желе да се придруже пиратским бандама. Осим тога, живот обичних људи у таквом окружењу отежан је, нарочито у економском погледу,

ГУСАРСКА ПРАВИЛА

Поједини пиратски капетани „златног доба“, о чијим авантурама су написане бројне приче, на бродовима су примењивали посебна правила како би одржали дисциплину међу дивљим посадама. Правила су називали „Пиратски кодекс“, који се разликовао од брода до брода, али већином се односио на расподелу плена и на односе капетана, официра и посаде. За време у коме су настајала, пиратски правила су изразито напредна.

Сваки члан посаде учествује у решавању тренутних проблема, има једнака права на свеже намирнице и жестока пића све док ради општег добра не буде нужно смањити порције.

Сваки члан посаде, након прозивања, прелази на заплењени брод јер поред удела у плену, има право и на део одеће. Али, ако затаји само један новчић или комадић робе биће искрцан на пустом острву. Ако ико опљачка бродског друга, биће му одсечени нос и уши, а биће и искрцан на копно првом приликом.

Ниједном члану посаде нису дозвољене игре за новац док је на броду.

Све светиљке и свеће на броду гасе се до осам сати увече. Уколико неки чланови посаде желе пити након тог времена, морају то чинити на палуби под отвореним небом.

Сваки члан посаде дужан је да чисти и одржава своје оружје тако да буде непрестано спремно за коришћење.

Ниједан члан посаде не сме да доводи супругу или неку женску особу на брод. Ако неко прекрши то правило, кажњава се смрћу.

Свако недозвољено напуштање брода или положаја у борби кажњава се смрћу или искрцавањем на пустом острву.

Забрањен је сваки обрачун на броду. Све свађе и размирице се морају решавати на копну, било мачем или пиштољем.

Ниједан човек не сме да напусти посаду док сваки члан не стекне имовину у вредности од хиљаду фунти. Ако неко буде у борби осакаћен, добиће 100 сребрњака из бродске благајне, а за остале повреде пропорционално.

Капетан и помоћник кормилара добијају два дела плена, кормилар, вођа палубе и тобџије део и трећину, официри један део и четвртину, док сваки морнар добија један део.

Музичари имају право на одмор суботом, а другим данима ако им посада допусти.

због скокова у девизном курсу изазваних упливом заплењеног новца.

Већина невоља поменутих афричке земље ескалирала је у

последњој деценији, када су сомалијски риболовци изгубили средства за живот, јер је криволов довео до изопштавања традиционалних метода риболова. У почетку, пиратерија је била распрострањена дуж јужне обале Сомалије, али 2007. године шири се северније. Од тада, пиратске банде остварују доминацију и постају господари мора у Аденском заливу.

Годинама уназад, Сомалија нема стабилну владу која би успоставила контролу над територијом. Још од 1991. године, када је свргнут Мохамед Сиад Баре, траје грађански рат, а земља је подељена на неколико подручја којима управљају међусобно сукобљени кланови због чега у сваком тренутку постоји опасност од потпуне анархије. Процењујући ситуацију у Сомалији, међународна заједница одлучила је, за сада, да се прво обрачуна с пиратима. Аденским заливом патролирају ратни бродови, а флота Европске уније преузеће надзор поморског пута од снага НАТО-а.

Процењује се да сомалијски пирати на бродовима у сваком тренутку држе до 700 талаца, који у заробљеништву бораве у врло лошим условима. Бројке сведоче о томе да морски разбојници који харају пучином западног Индијског океана често заробе више странаца за таоце у једном месецу него сви други отмицари на свету заједно. Суме које се захтевају за откуп драстично су порасле током прошле године. Рекордних девет милиона долара исплаћено је за корејски танкер крајем прошле године, а у просеку, за отети брод, који често држе у заробљеништву и по месец дана, пирати захтевају неколико милиона долара.

Све чешће отмице у режији сомалијских пирата допринеле су да експерти за преговарање са отмицарима које занима откуп имају више посла него икад. Крајем седамдесетих година прошлог века, осигуравајуће компаније почеле су да прибегавају правилима и стратегијама које се односе на отмице и откуп. У новом миленијуму, међу њиховом клијентелом су медијске компаније, хуманитарне групе, а све чешће и бродске компаније које желе да се заштите од сомалијске пиратерије.

Будући да се отима све више бродова, све је више процедура за преговоре. Капетани бродова знају телефонске бројеве таквих служби, а договарају се и шифре којима потврђују да су чланови посаде живи. Међутим, ситуација на уобичајеним поморским рутама је у толикој мери неповољна да компаније, у чијем су поседу трговачки бродови, напоми-

њу да су принуђени да бродове усмеравају на дуже, али сигурније путеве, што драстично увећава трошкове.

Када се сусрет са пиратима ипак догоди, према речима стручњака, исплаћивање откупа за сада је најпоузданији начин да се неко врати жив. Договорена сума најчешће се водоотпорним контејнерима избацује из ваздуха у воду, а хеликоптер кружи изнад брода све док се тим за отмице и откуп не увери да су сви таоци живи.

Заједно до решења

Нестабилна влада и неефикасан судски систем у Сомалији подлога су правних проблема за државе које патролирају у Аденском заливу. Надлежност у спровођењу истраге и месту суђења ухваћеним пиратима још је нејасна, а ниједна земља не жели да пирате држи на својим бродовима.

Стручњаци препоручују склапање споразума којим би се успоставила координација држава у одређивању места где ће се ухваћени пирати привремено држати и где ће им се судити. Друга могућност су билатерални договори о судском гоњењу пирата. Крајем јануара САД је потписала такав споразум са Кенијом, којим су се две земље договориле да пирати које америчка морнарица ухвати дуж кенијске обале буду изручени у ту државу где ће им се и судити. Сличан договор са Кенијом потписала је и Велика Британија у децембру прошле године. Комплексност међународног поморског права, такође, отежава спровођење истраге против ухваћених пирата.

Као могућност, наводи се идеја да земље источне Африке и Блиског истока патролирају обалом Сомалије и Аденским заливом. Сличан модел у Малајском пролазу примењују Индонезија, Малезија и Сингапур. Те земље од 2004. имају заједничке поморске патроле, а од 2005. године и авионске. Успоставиле су и заједнички центар за размену информација.

Постоје и иницијативе да за увођење обалске страже у Сомалији којом би руководила Унија Африке или Уједињене нације као најефикаснији начин да се избори са проблемом у недостатку сомалијске полиције. Образложење јесте да морнарице нису намењене за борбу против криминалаца, него за ратове. ■

Биљана МИЉИЋ

НА СУДУ ПОСЛЕ ВЕКА

Крајем прошле године, пет држављана Сомалије проглашено је кривим и осуђено на по 80 година затвора пред судом у Вирџинији јер су испред обала Африке напали амерички војни брод, што је у САД прво суђење за пиратерију још од 19. века. Одбрана је тврдила да се ради о невиним рибарима које су отели пирати и принудили их да пуцају на амерички брод. Тужилац је, међутим, подсетио пороту да су оптужени признали напад на амерички брод „Николас“ међународне флотиле која се бори против пиратерије, а који је патролирао заливом, грешком мислећи да је то трговачки брод. Према постојећим подацима, једно од последњих суђења за пиратерију на територији САД одржано је 1861. године, а том приликом осуђено је тринаестици јужњака с лађе „Савана“.

